

VÝUKA ZEMĚDĚLSTVÍ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH V ČESKÝCH ZEMÍCH V 18. STOLETÍ

B. NĚMEČKOVÁ

Znamenal-li konec 18. stol. v Rakousku dobu rozkvětu školství všeobecně, byl i dobou, kdy se na nejvyšší učiliště — tedy i na Karlovu universitu — dostávají nové obory. Jsou to převážně předměty přírodovědné a ekonomické. Souvisí to s rozvojem přírodních věd, industrie a národního hospodářství. Mezi obory, které hledají na vysokých školách své místo, patří i zemědělství.

Do druhé poloviny 18. stol. spadají stále snahy českých stavů a Vlastenecko-hospodářské společnosti (dále VHS) o zřízení stolice zemědělství na pražské universitě.

Od počátku bylo jejím hlavním cílem zvýšit úroveň českého zemědělství, což bylo možné jen na vědecké základně. Byla si vědoma toho, že v Čechách bylo málo odborně vzdělaných agronomů. Nový rozmach zemědělství vyžadoval moderní vedení velkostatků, a to naráželo na nedostatek kvalifikovaných úředníků. Jedinou možností bylo zvýšit zemědělské vzdělání a to se stalo jejím prvořadým úkolem.

Představitelé Společnosti věděli, že současně žádala o zřízení profesury zemědělství vídeňská zemědělská společnost, a že Marie Terezie byla její žádosti příznivě nakloněna a již uvolnila 1000 zl. na profesorský plat. Proto na začátku r. 1771 se společnost usnesla — mimo jiné — na třech důležitých bodech:

1. Ustanovit dostatečný počet kočovných učitelů různých zemědělských disciplín.

2. Žádat od každého hospodářského úředníka zkoušku, v níž by prokázal svou odbornou způsobilost (tzv. imatrikulace hospodářských úředníků).

3. Založit při Karlově universitě samostatnou stolicí zemědělství.

Navrhovatelem třetího bodu byl Josef Trnka, ředitel dietrichsteinského panství v Mikulově a autor oficiální zemědělské učebnice. Kancléř Společnosti Scheiner sestavil pro vídeňskou vládu stručný plán přednášek, k němuž byla připojena učební osnova spolu s návrhem na dosazení profesora. Rakouská vláda schválila pouze první dva body žádosti; třetí část zamítla. Byla to tedy Tereziánská akademie ve Vídni, kde zásluhou rektora Gronsteina byla v r. 1773 založena samostatná katedra zemědělství, která nás připravila o prvenství v tomto oboru. Další žádosti VHS o zřízení profesury zemědělství byly ve Vídni zamítnuty s tím, že nevelký počet zájemců o vysokoškolské vzdělání z Čech může studovat na Tereziánské akademii.

Potřeba výuky agronomie v Čechách se stávala naléhavou. Proto VHS znovu a znovu posílala do Vídně žádosti o zřízení zemědělské stolice v Praze, a po odmítnutí s tím, že není finanční úhrada pro plat profesora, se rozhodla zajistit jej ze svých prostředků. K tomu jí sloužil tzv. imatrikulační fond, získaný z poplatků za zkoušku ze zemědělství před členy VHS. Odměna, kterou mohla Společnost profesorovi nabídnout, zdaleka neodpovídala průměrnému platu vysokoškolského pedagoga. Tím se stalo, že výběr uchazečů byl omezen i nároky na plat.

V r. 1772 se stal členem VHS profesor politických a kamerálních věd na Karlově universitě J. I. Buček. Zdá se, že již při svém vstupu do Společnosti sledoval cíl stát se profesorem zemědělství. Buček sice pocházel ze statku, který později zdědil a spravoval, ale svým vzděláním zemědělcem ani přírodovědcem nebyl. Byl právníkem, oddaným žákem J. Sonnenfelse, jehož zásluhou se stal profesorem politických a kamerálních věd. Je pravda, že ve svých přednáškách z tohoto oboru se často zabýval zemědělskými otázkami, ovšem encyklopedicky a hlavně z pohledu právníka. Tento komplexní pohled na zemědělství vyhovoval snad o deset let dříve — vždyť i jiní kameralisté — jako třeba Beckmann — vyučovali zemědělství a psali odborné zemědělské učebnice, ale na začátku 70. let to již nepostačovalo.

Bylo nutné zemědělství osamostatnit. Buček sám předložil osnovu zemědělských přednášek Společnosti, kterou pak VHS poslala do Vídně spolu se žádostí o profesuru zemědělství. Byly to jen nepatrně upravené teze jeho přednášek z kameralistiky. Na tento nedostatek upozornila sama VHS a žádala jej o přepracování a doplnění. Bučkovým osnovám byla dána přednost a dvorským dekretem ze dne 19. září 1774 byl vyzván, aby sepsal zemědělskou učebnici, z níž by vypustil vše, co příliš zabíhá do kameralistiky. Již předtím sepsal knihu o lesnictví, ovšem opět ze zorného úhlu politických a kamerálních věd, a pak byl pravděpodobně spoluautorem díla „Versuch über die Absichte der Landesregierung bei Leitung der Landwirtschaft“ (Praha 1768), které bylo velmi poplatné době. Z hlediska zemědělské praxe bylo ostře kritizováno a odsouzeno, zvláště pak prof. K. Fr. Zausch-nerem. O tomto spisu, který patrně vydal ve spolupráci se svým žákem Ignácem Světeckým, podrobně píše Hanzal (1963).

V r. 1774 vstoupilo jednání o zřízení katedry zemědělství do konečné fáze. Zdálo se, že Buček bude jediným kandidátem na místo prvního profesora zemědělství v Čechách. Pak se přihlásil do konkursního řízení vychovatel v rodině děčínských Thunů Jan Mehler. Byl rovněž právníkem, ale jeho znalosti z oboru zemědělství byly hluboké. Sám se podrobil imatrikulační zkoušce u VHS a byl přijat za dopisujícího člena Společnosti. Mehler měl přehled o zemědělství nejen ve své vlasti, ale i v cizině, neboť ze své studijní cesty po Německu, Holandsku, Francii a Anglii si přivezl mnoho cenných poznatků, které vzbudily zaslouženou pozornost. Lom (1957) podrobně hodnotí odbornou činnost Mehlera, kterou srovnává se zemědělskými znalostmi J. Bučka. Ze srovnání jasně vyplývá odborná způsobilost J. Mehlera. Podobné stanovisko k oběma kandidátům zaujala i VHS. Plně stála za kandidaturou Mehlera, který v řadě zkoušek prokázal svou nespornou kvalifikaci a převahu nad J. Bučkem. Avšak v konečné fázi jmenovaly vídeňské úřady profesorem J. I. Bučka. Velkou zásluhu o to měl bezesporu jeho učitel J. Sonnenfels, který zasedal ve dvorské studijní komisi.

Buček si po svém jmenování ponechal profesuru politických a kamerálních věd. Zato se spokojil s platem 342 zl. ročně za profesuru zemědělství po tu dobu, než VHS přibude na úrocích 58 zl., že tedy stát nebude muset doplácet 58 zl., které chyběly do 400 zl. Je paradoxem, že patrně pouhých 58 zl. ročně ze státní pokladny spolurozhodovalo o dosazení profesora na pražskou universitu.

Při nastoupení svého úřadu přijal Buček závazek, že podle své osnovy přednášek a podle připomínek Společnosti napíše učebnici zemědělství. Bylo mu doporučeno, aby do té doby, než bude skriptum hotovo, učil podle Beckmanna, Sprengela nebo podle Lawrence.

Zahájení zemědělských přednášek na filosofické fakultě Karlovy university se setkala z české strany s plnou podporou. Tak třeba hr. Kinský daroval stolici zemědělství své přírodovědné sbírky, VHS jí dala k dispozici cenné modely zemědělských strojů a nářadí, domácích i zahraničních, jak je získala od Mehlera.

Zpočátku chyběl katedře školní statek, kde by mohli posluchači konat praktická cvičení. Teprve v r. 1777 prosadil Buček pro studenty agronomie povinnou praxi pro letní semestr na bubenečském dvoře, jichž se měla účastnit i šlechtická mládež.

Zemědělské přednášky zahájil prof. Buček počátkem února 1777 v budově Klementina v posluchárně přírodopisu. Posluchačů bylo méně než se očekávalo. V prvním roce jich bylo nejvýše 12, pak docházka klesala na 5 až 3. Buček žádal VHS o pomoc; měla upozornit všechny hospodářské úředníky na imatrikulační patent. Doufal, že mu tak přibude více posluchačů z řad úřednictva i šlechty. Podle dochovaného seznamu posluchačů z r. 1779 měl v tomto roce pouze čtyři posluchače. Nepomohlo ani to, že byla zavedena povinná praxe. Během svého působení přenesl Buček přednášky z Klementina do budovy Karolina. Když se ujal vlády Josef II., zrušil výnosem z 24. 8. 1781 katedru zemědělství. Josefu II. se zdálo neekonomické vydržovat pro 4 až 5 posluchačů celou katedru a doporučil, aby se peněz použilo jiným, vhodnějším a hlavně účelnějším způsobem, třeba na podporu zemědělství a na odměnu nejlepším hospodářům.

To, oč se leta VHS tak obětavě snažila, vzalo nyní královským dekretem zasně. Co asi bylo hlavním důvodem zániku stolice zemědělství?

Josef II. příliš nepřál vyššímu školství, na druhé straně si dobře uvědomoval, co znamená rozvoj zemědělství pro ekonomické postavení státu. Rovněž mu bylo zřejmé, že jenom dobře vzdělaní zemědělci mohou zvýšit úroveň hospodářství. Proto od samého začátku usiloval o to, aby bohoslovci, kteří většinou působili mezi zemědělským lidem, se účastnili zemědělských přednášek, popř., aby v seminářích byla zavedena zemědělská výuka. V kruzích jemu blízkých byla úroveň přednášek J. I. Bučka i jeho nástupce nepříznivě posuzována, stejně jako celý směr výuky zemědělství na Karlově universitě (viz dopis J. F. Kindermanna J. Braumovi z 18. 1. 1789).

Josef II., u něhož vždy převažovala praktická stránka věci, nevzal v úvahu, že u vysokoškolské výuky není možno kalkulovat jen ekonomicky, že je nutno počítat i s omezeným počtem posluchačů a stolici zemědělství — patrně na doporučení svých rádčů, mezi něž Kindermann patřil — zrušil.

Rovněž u hospodářských úředníků nenašly přednášky patřičné pozornosti. Vrchnosti i po vydání imatrikulačního patentu přijímaly do svých služeb nekvalifikované úřednictvo, a proto žadatelé o místo v mnoha případech nebyli nuceni se vykazovat příslušným potvrzením, neboť při přijímání úředníků nerozhodovaly jejich znalosti. Ani právníci, kteří hodlali pracovat na velkostatech jako úředníci a zemědělské znalosti potřebovali, necitili potřebu účastnit se přednášek. Tím opět odpadla část posluchačů. Vytrvali pouze skuteční zájemci.

Počet posluchačů by byl býval jistě větší, kdyby agronomii přednášel zemědělský odborník. Prof. Buček byl bezesporu nadaný a pilný člověk, patrně velmi citlivý. Byl dobrým právníkem, znal řadu cizích jazyků. Jeho chybou však bylo, že hromadil úřady. Byl profesorem politických a kamerálních věd. Zdá se, že v tomto oboru byl skutečným odborníkem. Profesorem se stal již v 25 letech přímo na doporučení J. Sonnenfelse, jenž vychoval pro rakouskou monarchii celou školu kameralistů.

Buček působil jako profesor kameralistiky plných 40 let a kratší dobu byl i řídícím děkanem a správcem direktorátu. I když z hlediska národohospodářského byl pozdějšími životopisci nepříznivě hodnocen (Bráf 1896, 1923), bylo jeho kladem, že dovedl u svých žáků vzbudit zájem o ekonomické otázky, že prosadil, aby zkoušky z tohoto oboru byly prohlášeny za povinné pro doktoranty práv. Do vlastní kameralistiky vnesl nové prvky tím, že kladl větší důraz právě na otázky agrární. Teoreticky podložil tzv. raabizaci, tj. dělení velkostatků na malé usedlosti.

Avšak s tak náročnou funkcí, jako byla v té době profesura kameralistiky, se Buček nespokojil. Již v r. 1776 přijal úřad cenzora politických a zahraničních spisů; to byl také nemalý a časově náročný úkol. Vedle toho byl překladatelem. Proto se ještě dalšímu povolání a tak odpovědnému, jako je profesura zemědělství, nemohl plně věnovat. Svě zájmy rovněž tříštil, jak poznáváme z jeho spisů. Vedle prací právnických psal o zemědělství a lesnictví.

Jak již bylo řečeno, v oboru vlastního zemědělství, nové zemědělské technologie, jistě odborníkem nebyl. Když se ucházel o profesuru agronomie, patrně podcenil velký rozmach zemědělství, které už nebylo možno přednášet encyklopedicky, tím méně pak pouze z jednoho úzce vymezeného hlediska. Koncem 18. stol. pak i kameralistika, která kolem poloviny tohoto století došla takového rozmachu, začala pozbývat svého významu. Rovněž Bučkův názor na drobení velkých statků byl pomalu překonáván, což si neuvědomoval. Domníváme se, že to byla v jeho případě citlivost, která jej vedla k hromadění významných úřadů nad jeho síly i možnosti. Peněžní otázka byla patrně druhotná, neboť Buček byl finančně zajištěn; naopak ze svých prostředků udržoval komplexy sadů v Bubenči a patrně i v Nuslicích, jež dal do veřejného užívání.

Odvoláním prof. Bučka skončila tedy první etapa vysokoškolské výuky zemědělství v Čechách. Na konci 18. stol. nemohlo být toto opatření trvalé. Tehdejší úroveň českého zemědělství vyžadovala vysokoškolsky vzdělané úředníky. Bylo opět úkolem VHS, aby profesuru zemědělství prosadila. Zdá se, že ani profesor Buček se nesmířil s odvoláním ze své funkce. Svědčí o tom ta skutečnost, že brzy poté odevzdal Společnosti bibliografii cizojazyčné zemědělské literatury, účastnil se více a aktivněji schůzí Společnosti a dal si vystavit potvrzení, že profesura zemědělství nebyla zrušena jeho vinou. Později se skutečně znovu přihlásil do konkursu na místo profesora zemědělství.

Po určité stagnaci byla VHS v r. 1788 reorganizována a rozšířena její pravomoc. Hned v prvním roce poté dosáhla, že katedra zemědělství byla obnovena. Během sedmiletého období, kdy se na universitě zemědělství nevyučovalo, bylo předloženo Společnosti i do Vídně několik osnov zemědělské výuky. Tak patrně v r. 1784 podal profesor přírodovědy a technologie MDr. Josef Antonín Schönbauer stručný nástin zemědělských přednášek, které byly schváleny (nedochovaly se, ale Schönbauer se na ně odvolává, když r. 1788 předkládá universitě nové).

Později pak podal syllabus přednášek též profesor přírodních věd na pražské universitě Chládek. Úřady daly přednost nástinu Schönbauerovu před plánem Chládkovým. Ještě bylo třeba rozřešit otázku umístění katedry zemědělství. Někteří členové se domnívali, že by bylo vhodné, aby se vyučovalo přímo na některém státním statku. Gubernium však rozhodlo, že stolice agronomie má být pevně spjata s Karlovou universitou, která v té době již měla velkou botanickou zahradu a patřil jí statek v Michli. Definitivně bylo rozhodnuto, že katedra zůstane v Praze a byl vypsán konkurs. Do soutěže se přihlásili tři uchazeči: J. I. Buček, M. G. Stumpf a J. A. Schönbauer. Prof. Buček nebyl znovu zvolen, ale ani G. Stumpf, vynikající zemědělský odborník a výborný pedagog na škole v Lánech, nevyšel z konkursu úspěšně, neboť ztratil přízeň svého patrona knížete Fürstenberga. Jeho volba by jistě byla ve prospěch zemědělství.

Z konkursu vyšel vítězně MDr. Josef Antonín Schönbauer (1757–1807). Narodil se v Liberci, po studiích na gymnasiu, filosofické a lékařské fakultě dosáhl hodnosti doktora medicíny. Zpočátku se věnoval lékařství. Byl státním lékařem v Jáchymově, soudním znalcem a jako městský fyzik zastával funkci hygienika. Ponenáhlu se však jeho zájem obracel od medicíny k přírodním vědám. Stal se v tomto oboru odborníkem a byl ustanoven profesorem přírodovědy a technologie na Karlově universitě. Současně po řadu let řídil i vlastní statek, a tak se blíže seznámil se zemědělstvím. Aby mohl s úspěchem spravovat své hospodářství, studoval zvěrolékařství, chemii, fyziku a rostlinopis. Stal se členem VHS. Své znalosti v zemědělství tak prohloubil, že byl v této oblasti i vědecky činný. Pracoval s prof. Mikanem v Kanálské zahradě a je zajímavé, že vegetační pokusy s vojteškou a jetelem konal o dva roky dříve, než Thear uveřejnil svůj první známý spis z tohoto

oboru (Unterricht über den Kleebau und die Stallfütterung in Fragen und Antworten für den lüneburgischen Landmann, 1791). Touto svou výzkumnou práci se Schönbauer zasloužil i o pokrok v osevních postupech v našich zemích.

Vyzbrojen tedy praktickými i teoretickými znalostmi zemědělství, znaje dobře pomocné vědy zemědělské, ucházel se s úspěchem o místo profesora. Tento úřad mu byl propůjčen dekretem z 24. listopadu 1788; přitom si ponechal i profesuru všeobecného přírodopisu a technologie. Současně s jmenováním mu bylo uloženo sepsat učebnici zemědělství, kterou jeho předchůdce nevypracoval. Plat vyplácela Schönbauerovi VHS a opět ve výši 400 zl. ročně. Znamená to deklasifikaci profesora zemědělství na Karlově universitě proti jiným profesorům tohoto oboru v Rakousku.

Po řadu měsíců se Schönbauer pečlivě připravoval na svou novou funkci. Slavnostní zahájení přednášek bylo 31. ledna 1789. Ve své úvodní přednášce, která byla hodně navštívena, se nový profesor představil jako energický, průbojný a hluboce vzdělaný odborník. V úvodu podal přehled historie výuky zemědělství u nás (datuje ji již od 17. stol.). Pak zdůvodnil, proč právě on, ač lékař, byl povolán na místo profesora zemědělství. Uvedl své předchozí vzdělání — je přírodovědec, zná pomocné vědy zemědělské, hospodaří na svém statku, rozumí tedy agronomii teoreticky i prakticky, udržuje neustálé styky s předními odborníky; na svých cestách po vlasti i v cizině se zajímal o otázky zemědělské a poznal tak nejen domácí, ale i zahraniční metody.

Profesor Schönbauer založil své přednášky jinak než jeho předchůdce. Již to, že byl lékař a přírodovědec, určovalo jejich zaměření (Lom 1957, 1968 — ve svých studiích podává podrobný rozbor jeho učební metody). Studium zemědělství rozdělil do dvou let. V prvním roce se měli posluchači podrobně seznámit s pomocnými vědami zemědělskými, teprve v druhém pak byla přednášena vlastní zemědělská věda. Je příznačné, že Schönbauer kladl veliký důraz na pomocné vědy. Toho, kdo nezná tyto základy, přirovnává přiléhavě k lékaři, jenž chce léčit a nemá znalosti z anatomie, fyziologie apod. (Velmi podrobný učební plán prof. Schönbauera otiskl Hanzal 1963.)

Schönbauer, ač lékař, se zabýval i otázkami právními — čeledními smlouvami, koupí a prodejem usedlostí, pozemkovými knihami apod. Snad jediné postrádáme v jeho přednáškách, jak již na to upozornil Lom, zemědělskou ekonomiku, která byla tak dobře propracována u Mehlera. Zato však pamatoval na průmysl, navazující na zemědělství, jako je pivovarnictví, vinařství, lihovarnictví, vápenky atd., a na geologii, jež je rovněž v úzkém vztahu k zemědělství.

Prof. Schönbauer předpokládal, že převážnou část jeho posluchačů budou tvořit hospodářští úředníci a teprve zbytek mládež, zajímající se o zemědělství, popř. studenti právnické nebo teologické fakulty.

O Schönbauerovy přednášky byl skutečný zájem. Počet jeho posluchačů stoupal. Tento utěšený rozkvět neměl však dlouhé trvání. Za necelé dva roky odchází Schönbauer do Pešti, kde se stává profesorem přírodopisu a dějin medicíny na tamní universitě. Finanční otázka rozhodla, že po krátkém působení nám odchází schopný, mladý a energický vědec. Pešťská universita neváhala důstojně zaplatit svého pracovníka (1200 zl. ročně). Zato získala odborníka, který věnoval své síly rozsáhlým přírodovědeckým pracím z oblasti Uher. Pro pražskou universitu nestačil pro krátkost svého působení ani napsat slíbenou učebnici zemědělství. Není známo, že by ji napsal v té době někdo jiný, ačkoliv VHS vypsala odměnu 24 dukátů z imatrikulačního fondu.

Odchodem Schönbauerovým skončilo opět jedno období zemědělské katedry. Třebaže již založil výuku zemědělství na přírodovědě, nepřekročil rámec encyklo-

pedického výkladu. Jeho přednášky — pokud lze zjistit — byly důkladně připraveny (zůstává však otázkou, co z toho stačil během krátkého působení uskutečnit), ovšem prudkému rozvoji zemědělství by nebyly nadlouho stačily. Můžeme tedy říci, že rezignací Schönbauera na místo profesora agronomie skončilo období encyklopedické, a po krátkém intervalu, kdy se výuka zemědělství suplovala, začala na pražské universitě skutečná moderní zemědělská věda, odpovídající úrovni sousedních vyspělých států.

Po přechodu Schönbauera do Pešti je nařízeno dvorním dekretem z 24. září 1789 vypsát konkurs na stolicí věd hospodářských, uprázdněnou „povýšením Schönbauerovým“, jak tam čteme. Konkursní zkoušku měl provést ředitel fyzicko-matematického studia, jemuž bylo doporučeno přizvat si některé vyučující příbuzných oborů. Aby se nemusela přerušit výuka, sotva zahájená a pěkně se rozvíjející, bylo rozhodnuto suplovat po tu dobu, než bude konkurs řádně vyhlášen a proveden.

Zastupováním byl pověřen profesor praktické geometrie, známý podnikatel F. A. Leonard Herget. Z efemerid se totiž dovídáme, že na r. 1789 bylo ohlášeno tříhodinové kolegium „Die oekonomischen Wissenschaften“, které vedl prof. Herget. Potřeba odborně vzdělaných zemědělců byla tak veliká, že i za cenu provizoria bylo nutno katedru obsadit.

Do konkursu se přihlásilo hned několik uchazečů — dva právníci, dva hospodářští úředníci a jeden statkář. Byli to právníci A. Zürchauer a Wolf, hospodářští úředníci F. Fuss a K. Bulla, odborný zemědělský spisovatel a statkář Wangemann. Zemědělský průkopník a první historiograf VHS Fuss však z konkursu z neznámých důvodů odstoupil. Wangemann nesplňoval konkursní podmínky, a proto byl z konkursu vyloučen. K. Bulla byl přívržencem starých metod hospodaření a konkursní zkoušce vyhověl jen částečně. Mimo konkurs se přihlásil J. Mikan, lékař, profesor lékařské fakulty. Mezi zbylými kandidáty už byl výběr skutečně obtížný, neboť Mikan, Zürchauer a Fuss byli opravdoví odborníci.

Ze soutěže vyšel vítězně A. Zürchauer, jenž byl už po řadu let členem VHS. Ač právník, znal zemědělství teoreticky a prakticky. Patřil jako Mikan do řady těch odborníků, kteří zakládali zemědělskou vědu na pokusech. Byl rovněž blízkým spolupracovníkem M. Canala, jenž mu umožnil konat své pokusy s pěstováním plodin v Kanalské zahradě.

21. ledna 1790 byl Zürchauer jmenován profesorem zemědělství a přednášet začal v březnu téhož roku. Katedra zemědělství byla zase na filosofické fakultě. Zürchauerovi bylo uloženo, aby vyučoval podle staré, tj. Schönbauerovy osnovy, a to po 3 hod. v zimním i letním semestru. Přednášky se konaly v Karolinu. Musil se opět spokojit se 400 zl. ročně (o marných žádostech na zvýšení této odměny, nedůstojné vysokoškolského profesora, píše podrobně Lom 1957, 1968). Teprve po 21leté činnosti dostává Zürchauer plat ve výši průměrného platu vysokoškolského profesora v Rakousku.

Zürchauer napsal pro potřebu svých posluchačů dvoudílnou učebnici zemědělství. Zájem o zemědělské přednášky, který se projevil už za jeho předchůdce, zesílil značně za 27 let působení Zürchauera. Průměrně vyučoval za rok 44 posluchačů, ke konci svého působení měl dokonce v ročníku více než 400 studentů. Dosáhl toho, že jeho přednášky byly závazné nejen pro bohoslovce a právníky, ale i pro filosofy. Později k těmto studentům přibyli i někteří posluchači z techniky. Za Zürchauera se stolice zemědělství velmi stabilizovala. Během svého dlouholetého působení vchoval řadu zemědělských odborníků. Dosáhl i toho, že stát poprvé po dlouhé době se začal aktivněji zajímat o výuku zemědělství v Čechách. Ke konci jeho působení mu byl na pomoc přidělen adjunkt — hr. Michna — neboť

Zürchauer již sám na tak velký počet posluchačů nestačil. Bylo to tedy prvně v dějinách katedry agronomie, že počet pedagogů vzrostl.

Za jeho působení byla katedra v r. 1812 přenesena na pražský technický institut. Od té doby působí až do r. 1844 pro obě vysoké školy. Ovšem tato důležitá okolnost přesahuje rámec této práce, zahrnující pouze 18. stol. (Podrobně o této události, pro historii výuky zemědělství na vysokých školách tak důležité, píše Bráf 1896, Lom 1957, 1968, Hanzal 1963.)

Je nutno zhodnotit 27letou Zürchauerovu činnost jako profesora zemědělství. Je zřejmé, že byl dobrým a pečlivým pedagogem. Přidržel se, jak víme ze zápisu jeho přednášek, pořízených jeho žákem A. Schmidingerem, dosti přesně osnovy Schönbauerovy. Hluběji propracoval rostlinnou výrobu a ovocnictví, v kteréžto oblasti byl odborníkem. Malou pozornost však věnoval zemědělské ekonomice. K zemědělským otázkám přistupoval z pozice přírodovědce. Zanedbávání otázek ekonomických překvapuje u něho jistě více než u Schönbauera, neboť byl právníkem. Vděčíme mu za to, že za jeho působnosti se dočkali posluchači zemědělství učebních textů. Bylo jistě velkou předností, že tento profesor mohl po leta působit na vysoké škole. Nedostatkem jeho přednášek bylo, že učil stále podle týchž osnov. Na začátku své učitelské činnosti pracoval podle nejnovějších metod, na základě svých četných pokusů. Ovšem rozvoj zemědělství byl rychlejší než mu mohl stačit a než byl také schopen se přizpůsobit, zvláště pak ke konci své činnosti, kdy byl nemocen. Přes tyto výhrady mu vděčíme za to, že postoupil proti Bučkovi i Schönbauerovi opět dále, že zemědělskou vědu založil na důkladném experimentu, a že dovedl o tento obor vzbudit dostatečný zájem.

Snahy o zřízení samostatné stolice zemědělství byly i na Moravě. Moravská *Agriculturgesellschaft*, založená r. 1770, vyvíjela v tomto směru značné úsilí. Zemědělství se přednášelo v Olomouci v rámci kamerálních věd. Zemědělskou problematikou se ve svých přednáškách zabýval prof. L. Schulz (1743—1814). Dříve než byla zřízena samostatná zemědělská katedra, navštěvovali tyto přednášky ti, kdož chtěli pracovat jako hospodářští úředníci. V Olomouci se ke konci 18. stol. přednášelo zemědělství rovněž na Stavovské akademii, obnovené v r. 1791. Hned od počátku znovuzřízení této instituce se odpovědní činitelé snažili o otevření samostatné stolice zemědělství. Na profesorský plat určili moravští stavové částku 1500 zl. ročně ze svého fondu. Ke skutečnému zřízení této stolice došlo až po r. 1800. Do té doby se přednášela agronomie na Stavovské akademii jako součást jiných předmětů.

Již v r. 1786 se ale zemědělství přednášelo jako samostatný předmět na olomoucké teologické fakultě. Stalo se tak na doporučení císaře Josefa II. Tato výuka byla vybudována po vzoru litoměřického kněžského semináře. Po celých 21 let to byla jediná vysoká škola na Moravě, kde se vyučovalo zemědělství jako samostatný vědní obor. Tedy o 20 let dříve než byla při olomoucké universitě zřízena samostatná katedra agronomie, přednášely se bohoslovcům zemědělské vědy. Po r. 1808 byla výuka zemědělství v semináři zrušena a posluchači teologie povinně docházeli na zemědělské přednášky na nově zřízené katedře agronomie. Není tedy divu, že byli schopni vyučovat zemědělství na všech stupních škol. Vždyť v seminářích a na teologických fakultách se jim dostalo dokonalého poučení o tomto oboru.

Neuvědomujeme si plně, že to vlastně byly dvě fakulty, na nichž se v 18. stol. současně přednášelo zemědělství. Nejde ovšem o duplicitu. Výuka v seminářích nebo na teologických fakultách měla mít jiný konečný cíl než výuka na filosofické fakultě. Měla-li filosofická fakulta vychovávat vedle zdatných hospodářských úředníků i řadu odborných pracovníků, kteří by na našem území dali základ skutečně vědecké práci v této nově vznikající vědě, pak posláním teologické fakulty nebo semináře bylo vychovávat zemědělské praktiky, kteří by byli schopni pomáhat venkovskému lidu radou v jeho práci, šířit zemědělskou osvětu, seznamovat s novými metodami. Vedle toho se měli kněží seznámit s vlastním hospodařením, aby byli schopni vést farní nebo klášterní statky. Semináře vychovály nejednoho zemědělského odborníka, vzpomeňme jen namátkou Rösslera, Hakla aj.

Výuka v seminářích měla daleko masovější ráz. Zatímco zemědělskými přednáškami na filosofické fakultě prošel nepříliš veliký počet posluchačů, byl tehdejší počet bohoslovců daleko vyšší, rovněž

tak počet seminářů a teologických fakult se pohyboval na území Čech a Moravy kolem sedmi. (Církevní organizace výchovy kněží v době Josefa II. a jeho nástupců byla dosti složitá, působily tu teologické fakulty, generální seminář, semináře a předsemináře.) Tyto instituce vzdělávaly na onu dobu značný počet mladých lidí v agronomii, což mělo pro rozvoj zemědělství nemalý význam. Zemědělské přednášky v seminářích měly značnou úroveň. V Litoměřicích kupř. přednášel známý pomolog Hakl. Litoměřice měly už svou dobrou tradici v tomto oboru, neboť tu působilo po sobě hned několik biskupů, kteří měli o zemědělství mimořádný zájem a povznесли je na vysokou úroveň. Byl to Kindermann a Kindermannův odchovanec Hurdálek. Protože semináře byly pod bezprostředním dozorem biskupů, přenášeli tam i své zájmy a záliby, v tomto případě tedy agronomii. Působili na profesorský sbor i své svěřence vlivem, autoritou, příkladem i hmotnou podporou. Podle litoměřického vzoru je zavedeno vyučování zemědělství i na teologické fakultě v Olomouci a v Hradci Králové.

Upozornili jsme na rozdílné poslání výuky zemědělství na Karlově universitě a v bohosloveckých seminářích. Dalo by se tedy očekávat, že výuka v církevních institucích a na filosofické fakultě se bude podstatně od sebe lišit, jak kvantitou látky, tak i její hloubkou. Tyto rozdíly však nebyly v prvních letech podstatné. Vždyť ve vysokoškolských přednáškách na Karlově universitě se teprve hledaly cesty a naopak mezi pedagogy bohosloveckých učilišť byla řada dobrých zemědělských odborníků. Proto i při různém poslání obou škol nebyl zpočátku větší rozdíl v kvalitě a kvantitě přednášené látky. Kdyby v té době byla výuka agronomie na filosofických fakultách zaměřena pouze na zemědělskou vědu, nemohla by být závazná pro pražské a později i olomoucké a brněnské bohoslovce. Většina z nich by nebyla mohla současně vystudovat dva tak náročné obory.

Podle dochovaných učebních plánů pražské teologické fakulty navštěvovali seminariisté agronomické přednášky povinně ve 4. ročníku. Již z toho, že výuka zemědělství byla dána do posledního ročníku, v němž jsou zařazovány nejdůležitější předměty, vyplývá, jaký význam se přikládal dobré znalosti zemědělství pro příští duchovní. Docházka bohoslovců do zemědělských přednášek se v praxi velmi osvědčila. Josef II. prosadil, že docházka pražských seminariistů, přes odpor některých církevních hodnostářů, byla povinná a snažil se i o to, aby v mimopražských seminářích, kde nebyla stolice zemědělství k dispozici, byly podle možnosti zavedeny samostatné agronomické přednášky nebo aby se alespoň v rámci pastoraálního bohoslovectví studentům dostalo o této disciplíně poučení.

Za nástupců Josefa II. byla císařskými dekrety uzákoněna povinná výuka agronomie v mimopražských bohosloveckých učilištích. Došlo na krátkou dobu k zvláštní situaci, že výuka zemědělství na školách, jež nemají jako konečný cíl odbornou znalost zemědělství, je přednášena téměř na stejné úrovni jako na zemědělské katedře. To bylo možné jen na začátku výuky zemědělské vědy i na začátku vývoje samostatné stolice polního hospodářství. Později musela být výuka bohoslovců zaměřena daleko praktičtěji a méně do hloubky, a naopak výuku zemědělství na Karlově universitě bylo třeba zaměřit teoretičtěji a vyčerpávajícím způsobem.

Protože výukou zemědělství v bohosloveckých seminářích prošly řady našich mladých lidí, je nutné pro úplnost se v tomto článku o nich zmínit. Vždyť z nich vyrostlo mnoho zemědělských odborníků a vědeckých pracovníků, vedle četných učitelů zemědělství a osvětových činitelů.

Uvedli jsme zatím dvě fakulty, na nichž se učilo zemědělství jako samostatný předmět, fakultu filosofickou a teologickou. Je třeba říci ještě několik slov o třetí vysoké škole, Stavovské inženýrské škole, kde se rovněž přednášela agronomie, ovšem v rámci jiných předmětů a z hlediska zemědělské techniky a zemědělského průmyslu. Inženýrská škola byla předchůdcem Polytechnického ústavu pražského. Sloužila zpočátku k vzdělání vysokých důstojníků v oboru fortifikačním, ale později se přetvořila ze školy šlechticko-vojenské v civilně inženýrskou. Ke konci 18. stol. se na ní přednášelo hlavně stavitelství, strojní inženýrství a chemie.

Inženýrská škola měla své dílo nejprve v domě svého zakladatele K. J. Willenberga na Malé Straně a později v bývalé jezuitské koleji v svatováclavském klášteře v nynější Husově ulici. V inženýrské škole se na konci 18. stol. nevykládalo zemědělství jako samostatný předmět, pozornosti tehdejších profesorů však neúšly nově vznikající zemědělské stroje a stavby i první továrny na zpracování polních produktů. Kupř. inženýr F. A. L. Herget (1741–1800), jenž od r. 1767 působil jako profesor inženýrství a praktické geometrie na pražské technice si ve svých přednáškách všiml nových strojů, věnoval se zemědělské technologii a propagoval rozvoj zemědělského průmyslu. Sám byl majitelem velké cihelny na Malé Straně. Jako řádný člen národohospodářské společnosti se zajímal i o otázky zemědělské. Rovněž tak F. J. Gerstner, jehož úsilím byla inženýrská škola přeměněna ve stavovský polytechnický ústav, se na přelomu století věnoval poučení studentů o země-

dělských strojích a stavbách. Prof. Schrerer pak v rámci chemie učil na této škole zpracování zemědělských rostlin a technologii zemědělské výroby.

Dnes lze jen těžko zjistit, do jaké hloubky se tehdy na technice agronomie přenášela. Přesto i pražská inženýrská škola, jako třetí vysokoškolské učiliště v 18. stol. měla svou zásluhu o rozvoj zemědělské vědy, a proto by bylo nespravedlivé se o ní nezmínit.

Současně se zemědělstvím se od r. 1795 začal na pražské universitě přednášet i předmět jemu blízký, veterinární medicína. Je opět s podivem, jak malý zájem projevila rakouská vláda o tuto důležitou vědeckou disciplínu. Zatímco v jiných evropských zemích byla již nejméně jedna veterinární škola, v Rakousku byly stolice zvěrolékařské trpěny při filosofických nebo medicínských fakultách. Tento stav trval v Čechách nejen v 18. stol., ale i celé 19. stol., přestože české stavy podávaly již v 18. stol. návrh na zřízení samostatné čtyřleté zvěrolékařské fakulty nebo samostatné vysoké školy veterinární. Prvním profesorem veterinářství byl u nás známý odborník ve fyziologii a patologii hospodářských zvířat Tögl.

Je třeba zmínit se ještě o jedné instituci, která měla pro šíření zemědělských věd nesmírný význam. Je to botanická zahrada hraběte Canala z Malabaila, v níž tento učenec soustředil řadu zemědělských odborníků, kteří zde konali své pokusy. Stoklasa (1932), nazývá Kanálskou zahradu, která se rozkládala v rozsáhlých komplexech na Vinohradech, první lidovou vysokou školou zemědělskou. Na velkých pozemcích konali zde svá pozorování prof. Schönbauer, Schmidt a Zürchauer. Mezi přední spolupracovníky patřil i J. B. Mikan a jeho syn Jan Christián. Zatímco se ještě na katedře zemědělství sváděl boj mezi pojetím kamerálním a přírodovědním, na rozsáhlých pozemcích Kanálské zahrady vzkvétala zemědělská věda, pěstovaná nejmodernějším způsobem. Hrabě Canal dal také záhy svou zahradu k dispozici vysokoškolskému bádání. Pokusně se zaváděly nové kulturní plodiny, nové postupy pronikaly do pomologie a oenologie.

Známary odborník, profesor botaniky na Karlově universitě, F. V. Schmidt, uspořádal zahradu podle Linného systému. Canal ve své zahradě založil i botanický ústav, v němž se konaly veřejné přednášky ze zemědělské technologie. Při Kanálské zahradě byl i malý pokusný cukrovar, v němž prof. Schmidt vyučoval výrobu cukru z řepy. Kanálka byla, jak uvádí Lom (1968) první českou vegetační a fyziologickou stanicí.

Zemědělství odborníci pozorovali, že prudkému rozvoji agronomie u nás nemůže stačit pouhá stolice poľního hospodářství, vedená jedním profesorem. Proto byly již na konci 18. stol. snahy o zřízení samostatné vysoké školy zemědělské a lesnické. Dochovala se korespondence dvou předních zemědělských odborníků, hr. F. A. Kolowrata, nejvyššího purkrabí českého, a hr. K. Šternberka s J. W. Goethem. Z jejich dopisů vysvítá, že Kolowrat chtěl v Praze, nejraději v Bubenči, kde byl školní statek, založit utrakvistickou vysokou školu rolnickou a lesnickou. Škola měla být zřízena a udržována nákladem země. Bohužel tyto smělé plány byly realizovány až po 150 letech.

Cesta k vybudování vysokého zemědělského učiliště byla tedy těžká a složitá. Bylo zřejmé, že jsme byli porobenou zemí v rámci rakouské monarchie a jen stěží jsme hájili kulturu a vědu dosaženou v dřívějších dobách samostatnosti. I když katedra zemědělství postupně dosáhla toho, že se počet jejích členů zvyšoval, že byla přeložena z university na techniku, kam organicky patřila, přece nebylo snadné prosadit zřízení samostatné agronomické fakulty. Rakouská vláda, která již během 19. stol. změnila stolice zemědělství ve Vídni a v Solnohradu v samostatné fakulty, jistě nepodceňovala význam rozmachu zemědělství. V Praze nepovolovala zřízení této fakulty jako součást svého boje proti českým zemím, ze snahy, aby Češi měli

na vybranou, buďto studovat na německých vysokých školách, nebo zůstat bez možnosti vzdělání. Proto ještě po celé 19. stol. vyznívaly všechny žádosti českých orgánů naprázdno a pražská technika měla až do r. 1900 pouhou katedru agronomie. Ještě horší to bylo na Moravě, kde teprve v r. 1919 došlo k zřízení zemědělské fakulty při brněnské technice přenesením táborské zemědělské akademie. To, po čem toužili již koncem 18. stol. ti, kdož měli na zřeteli rozkvet českého státu, totiž založení samostatné vysoké školy zemědělské, se splnilo až v naší republice.

Literatura

- BRÁF A., 1896, Příspěvek k dějinám zemědělského vyučování v Čechách. České listy hospodářské, Praha.
- , 1923, Politické vědy v Čechách. In: Život a dílo Albína Bráfa Praha, 2. sv.
- BRDÍK V., 1917, Studium zemědělství na České vysoké škole technické v Praze. Zemědělský archiv, Praha.
- ČERNÝ V., 1924, Umístění a obsazení stolice zemědělské v Praze 1778. Československý zemědělec 1924, Zemědělské školství a výzkumnictví.
- , 1925, Zemědělské učení v Olomouci na počátku 19. století. Československý zemědělec, Zemědělské školství a výzkumnictví 12.
- , 1925, První habilitace ze zemědělství v Praze r. 1776. In: Sborník ČSZ, Praha.
- , 1927, K dějinám sporu o zemědělství mezi universitou a technikou v Praze. Venkov 12. 6.
- , 1927, Obchod obilím podle názoru prvního profesora kameralistiky na pražské universitě. Pestrá příloha venkova 22, 23. 6.
- , 1930, Hospodářské instrukce. Praha.
- FARSKÝ F., 1920, 1922, Příspěvky k dějinám hospodářského školství. Praha.
- GRUBER J., 1927, Josef Ignác Buček. Obzor národohospodářský.
- HANZAL J., 1963, Studium zemědělství na pražské universitě (1775—1844). In: Acta Universitatis Carolinae 14, 2 : 38—159.
- , 1966, Rozvoj nižšího vzdělání v Čechách na konci 18. století. In: Acta Universitatis Carolinae. Historie Universitatis Carolinae Pragensis, VII., 1 : 93—117.
- CHLUP O., 1948, Úvod do studia. Praha.
- KÁDNER O., 1923, Dějiny pedagogiky. Praha.
- KAŠPÁREK Th., 1914, O významu české vysoké školy zvěrolékařské v Praze. Zvěrolékařský obzor 9, 3 : 45—54.
- KOLEKTIV, 1937, Památce profesora Julia Stoklasy. (Soubor příspěvků.) Prameny a základy ČAZ 8, Praha.
- KURSA Z., 1932, Raabisace, pokus o pozemkovou reformu. Čsl. zemědělec 15, 27 : 51.
- LAMBL I. B., 1891, Zemědělské školství v Čechách. Příspěvek k dějinám zemědělství v Čechách. Praha.
- , 1917, Ve prospěch naší zemědělské fakulty na technice v Praze. Praha.
- LOM F., 1932, Emanuel Michna, první český spravovědec. Věstník ČAZ 8, 10, 18 : 572.
- , 1932, Z činnosti zemědělských účetních ústavů v Rakousku. Věstník ČAZ 8, 10, 18.
- , 1932, K začátkům pěstování jetele v Čechách. Čsl. zemědělec 4, 27.
- , 1933, Starší jubileum vzniku zemědělské rady a 60 let slova zemědělství. Čsl. zemědělec 15 : 210.
- , 1957, Vývoj zemědělství a zemědělského vzdělání v Čechách. In: Sborník VŠZ : 21—107.
- , 1968, Vývoj zemědělských věd a pokrok zemědělství na území ČSSR. Prameny historie zemědělství a lesnictví 6 : 245.
- NECHLEBA A., 1930, Zavádění Shubertových zásad hospodářských na dvoře v Lánech. Čsl. zemědělec 12 : 148—150.
- , 1932, Vzpomínky a úvahy starého lesníka. Čsl. zemědělec 13 : 290.
- REICH E., 1920, Samostatná státní vysoká škola zemědělská v Brně. Praha.
- , 1937, Život a dílo dr. Julia Stoklasy. Věstník ČSAZ, Praha.
- STOKLASA J., 1932, Vznik a vývoj vysoké školy zemědělské a lesního inženýrství v Praze. Věstník ČAZ.
- SONNTAG K., 1914, Vysoká zemědělská škola na Moravě. Moravsko-slezská revue, Brno.
- ŠEJBA, 1902, Dějinný nástin vyučování oborům zvěrolékařským na vysokém učení pražském od r. 1795—1895. Časopis pro veřejné zdravotnictví 41 : 232—234.
- TOMAN J., 1940, Pastýřské bohosloví. Brno.
- VELFLÍK A. V., 1906, Dějiny technického učení v Praze. Praha.
- WOLF M., 1967, Významní členové a spolupracovníci Vlastenecko-hospodářské společnosti v Království českém. Prameny historie zemědělství a lesnictví 2, Praha.

Výuka zemědělství na vysokých školách v českých zemích v 18. stol.

Ke konci 18. stol. byla na návrh Vlastenecko-hospodářské společnosti zřízena na Karlově universitě stolice polního hospodářství. Prvním profesorem byl jmenován r. 1775 ing. Buček, který přednášel agronomii z hlediska kameralistického. Buček vykládal zemědělství pouze jednostranně, nestačil se přizpůsobit rozvoji nově vznikající vědy a měl jen málo posluchačů. Proto v r. 1781 zrušil Josef II. zemědělskou katedru. Teprve r. 1788 je po četných intervencích VHS obnovena stolice agronomie. Profesorem zemědělství se stal lékař A. Schönbauer. Své přednášky zakládal na přírodních vědách. Kladl velký důraz na pomocné vědy zemědělské. Výuku agronomie rozvrhl do čtyř semestrů. Za Schönbauera se stala výuka zemědělství povinná pro pražské bohoslovce. Opustil však pražskou universitu z finančních důvodů po necelých dvou letech. Pražského profesora zemědělství neplatil stát, nýbrž VHS, jež měla málo finančních prostředků.

Třetím profesorem zemědělství byl A. Zürchauer. Založil výklad zemědělské vědy na důkladném experimentu. Byl blízkým spolupracovníkem hr. Canala a prof. Mikana. Za jeho 27letého působení se katedra zemědělství stabilizovala. Počet posluchačů silně vzrostl. Zemědělské přednášky navštěvovali nejen ti, kdož chtěli pracovat na správě velkostatků, ale i bohoslovci, právníci a filosofové. V průměru vychoval ročně 44 posluchačů, v posledních letech jich bylo v ročníku kolem 400. Za jeho působení se počet pedagogů na katedře zvýšil, byl mu dán na výpomoc hr. Michna.

I na Moravě jsou snahy o otevření stolice polního hospodářství, a to v Olomouci, k čemuž došlo až v r. 1808.

Ke konci 18. stol. byla zavedena do mimopražských seminářů výuka zemědělství a většinou dosahuje vysoké úrovně. Mezi profesory zemědělství tady vynikl především P. Hakl z Litoměřic. Na polytechnický ústav pražský se agronomie dostala koncem 18. stol. jako součást stavby strojů, chemie a stavitelství.

Již ke konci 18. stol. byla snaha o zřízení samostatné vysoké školy zemědělské v Čechách. Pro nepochopení ze strany rakouské vlády však k tomu nedošlo. Současně se zemědělstvím koncem 18. stol. se začaly na pražské universitě přednášet i veterinární disciplíny.

Koncem 18. stol. se tedy zemědělství dostalo na Karlovu universitu. Během 25 let prodělalo svůj integrující vývoj. Odrhlo se zcela od kameralistiky a jeho základem se staly přírodní vědy a agronomické bádání bylo podloženo důkladným experimentem.

Обучение сельскому хозяйству в вузах Чехии и Моравии в XVIII в.

В конце XVIII в. по предложению Патриотическо-экономического общества при Карловом университете была создана кафедра полевого хозяйства. Ее первым профессором был назначен в 1775 г. инж. Бучек, который преподавал агрономию с камеральной точки зрения. Бучек излагал теорию сельского хозяйства лишь односторонне, не успевая приспособиться к развитию новых наук, и имел мало слушателей. Поэтому в 1781 г. Йосиф I закрыл сельскохозяйственную кафедру. Лишь в 1788 г., в результате многочисленных вмешательств со стороны Общества, агрономическая кафедра была снова открыта. Профессором сельского хозяйства стал врач А. Шонбауэр. Шонбауэр строил свои лекции на естественных науках, сильно подчеркивая значение вспомогательных сельскохозяйственных наук; изучение агрономии он распределил на 4 семестра. Во время существования Шонбауэра изучение сельского хозяйства было обязательным для пражских богословов. Но Шонбауэр покинул пражский университет из финансовых соображений спустя неполных 2 года. Пражского профессора сельского хозяйства содержало не государство, а упомянутое общество, располагающее ограниченными средствами.

Третим профессором сельского хозяйства стал А. Зюрхауэр. Его изложение с.-х. науки основывалось на тщательном эксперименте. Он был близким сотрудником гр. Канала и проф. Микана. Во время 27 лет его работы кафедра упрочилась, количество слушателей сильно увеличилось. Лекции по сельскому хозяйству посещали не только те, которые готовились к управлению крупными поместьями, но и богословы, юристы и философы. Зюрхауэр обучал в среднем 44 слушателей в год, в последние годы курс составлял около 400 слушателей. В течение его профессоры количество педагогов на кафедре возросло, а его помощником стал г. Михна.

Также в Моравии появились стремления к созданию кафедры полевого хозяйства — в Оломоуце в 1808 г.

В конце XVIII в. в непражские семинары вошло обучение сельскому хозяйству, которое в большинстве случаев достигло высокого уровня. Среди профессоров сельского хозяйства выделился, в первую очередь, П. Гакл из Литомержице. В пражском политехническом институте агрономия стала преподаваться в конце XVIII в. в качестве составной части машиностроения, химии и строительства.

Уже в конце XVIII в. проявились стремления к созданию самостоятельного сельскохозяйственного института в Чехии. Из-за отсутствия, однако, поддержки со стороны австрийского правительства этот замысел остался неосуществленным. Одновременно с сельским хозяйством в конце XVIII в. в Пражском университете начали преподаваться и ветеринарные дисциплины.

Следовательно, в конце XVIII в преподавание сельского хозяйства было включено в Карлов университет, проделав в течение своего 25-летнего существования интегральное развитие, полностью оторвавшись от камералистики и положив в свою основу естественные науки, а агрономическое исследование было построено на тщательном эксперименте.

Agricultural Education at Universities in the Bohemian Counties in the 18th Century

At the end of the 18th century, the Chair of Farm Management was established at the Charles University, on the recommendation of the Patriotic Economic Society. In the year 1775 Ing. Buček, giving lectures on agronomy from the cameralistic point of view, was appointed the first professor. Buček treated agriculture only in a narrow range, being unable to keep pace with the development of the new-occurring science; he had only a small number of students. For this reason Emperor Joseph the Second abolished the Chair of Farm Management in the year 1781. It was only in the year 1788 that the Chair of Agronomy was restored as a result of numerous interventions of the Patriotic Economic Society. Medical doctor A. Schönbauer became the professor of agronomy. His lectures were based on natural sciences. He laid great emphasis on the auxiliary agricultural sciences. The courses of agronomy were included in four semesters. In the Schönbauer era the agricultural courses were obligatory for the students of theology in Prague. However, Professor Schönbauer left the Prague university for financial reasons after less than two years. The Prague professor of agriculture did not receive his salary from the government but from the Patriotic Economic Society which had not sufficient financial means.

The third professor was A. Zürchauer. He based his lectures on detailed experiments. He was a collaborator of Count Canal and Professor Mikan. The Chair of Agriculture was stabilized in the 27 years of Prof. Zürchauer's activity. A large increase occurred in the number of students. The agricultural lectures were not attended only by those who wanted to be managers of large estates but also by the students of theology, law and philosophy. On the average, Professor Zürchauer educated 44 students annually; in the last years there were about 400 students in one year of the courses. In the Zürchauer era the number of the pedagogists in the Chair increased; among others, Count Michna was Prof. Zürchauer's collaborator.

It was also in Moravia that there were efforts for the establishment of the Chair of Farm Management in Olomouc; these efforts succeeded only in the year 1808.

At the end of the 18th century the agricultural courses were included in seminars in places other than Prague. These courses mostly reached a high level. P. Hakl from Litoměřice was an outstanding personality among the professors of agriculture. Agronomy was included also in the courses of the Polytechnical Institute of Prague at the end of the 18th century as a branch of machine construction, chemistry and building industry.

The efforts for the establishment of an independent agricultural university in Bohemia were observed already at the end of the 18th century. Such a university, however, was not established due to the lack of understanding on the side of the Austrian government. Veterinary disciplines were taught simultaneously with agronomy at the Prague university at the end of the 18th century.

Hence agriculture got to the Charles University at the end of the 18th century. In the course of 25 years it underwent its integrating development. It was completely separated from cameralistics, and natural sciences became its grounds. The agronomical studies were supported by detailed experiments.

Adresa autora:

Dr. Blanka Němečková, Vysoká škola zemědělská, Praha - Suchbát
